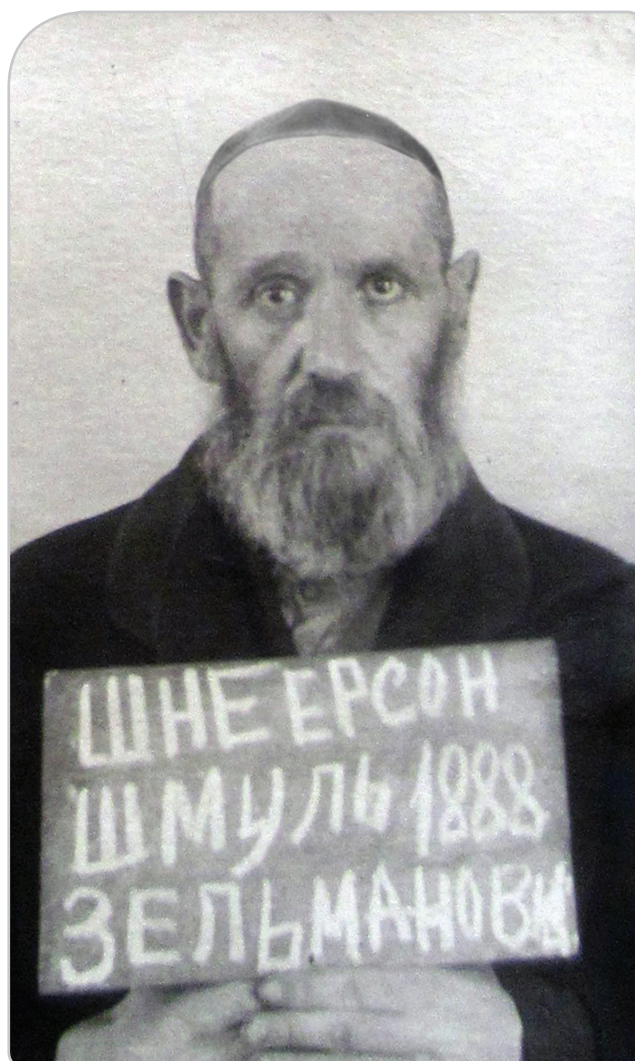

תיק המאסר של
הרב שמואל שניאורסאהן

תמונתו של הרה"ח הרב שמואל שניאורסאהן, מתוך תיק המאסר

הרה"ח הרב¹ שמואל שניאורסאהן, אחיו של הרה"ג רבי לוי יצחק, נעצר בניקולייב בתחילת חודש תמוז של שנת תש"א על ידי השלטונות, באשמת פעילות אנטי-סובייטית בתפקידו כרב העיר, וימים ספורים לאחר מכן הועבר לבית כלא בטומסק שבסיביר², להמשך מעצר וחקירות.

לאחר חקירות ומעצר של כמעט שנה תמימה, בקיץ תש"ב, נגזרו עליו שלוש שנות עבודה ב"מחנה-עבודה".

הרב שמואל לא מילא את שנות עבודת הפרך שהוטלו עליו. פחות משנה לאחר פסק הדין, בחודש אדר א' שנת תש"ג, שוחרר ממקום גלותו בשל תשישות ואי-ספיקת הלב.

לאחר שחרורו הגיע הרב שמואל לבית בנו מנחם מענדל שהתגורר באותם ימים בעיר טשרדזאוו שבמדינת טורקמניסטן, אליה הוא ברח מאימת הגרמנים, שם חי את השנה האחרונה לימי חייו, ונפטר ביום יו"ד³ בכסלו שנת תש"ד.

להלן, בפרסום ראשון, פענחו של חלקים נרחבים מתיק החקירה, לצד מספר צילומי-מסמכים מתיק זה⁴:

תיק מאסרו נפתח עם מסמך העוסק בהחלטה על "פתיחת הליך חקירה ראשוני". מסמך שהוכן מספר ימים לפני מעצרו.

.

1. שייך לכרך ב, פרק שנים עשר "משפחתו", עמוד 14.
2. בשל מצב המלחמה מול הגרמנים במערב ברית המועצות, השלטון הרוסי ערך "פינוי" לאיזורי סיביר ומרכז אסיה לכל מוסדות השלטון, כולל גם פינוי העצירים.
3. ישנם מקומות בהם נכתב שיום פטירתו הוא ט' כסלו, וישנם מקומות שנכתב י"א בכסלו.
4. התודה להנהלת JEM שהעמידו לרשותי את צילומי תיק החקירות והמאסר של הרב שמואל שניאורסאהן.

בתיק מס' 2

החלטה

בדבר תחילת חקירה ראשונית

העיר ניקולייב, יום ה-25 ביוני 1941⁵

אני, ממונה אופרטיבי בכיר למדור מס' 3 של המחלקה הפוליטית הסודית של א.נ.ק.ב.⁶ למחוז ניקולייב ב-נ.ק.וו.ד. בריה"מ, פוסטורונקו,

לאחר שבחנתי חומרים בדבר פעילותו הפלילית של האזרח שניאורסון שמואל זלמנוביץ', יליד 1888, יליד הכפר פודובריאנקי מנפת גומיל, יהודי, כוהן פולחן דתי (רב), ללא עיסוק מוגדר, המתגורר בעיר ניקולייב, רח' פלחנובסקאיה בית מס' 73

שניאורסון ש.ז., בהיותו רב, קיים קשר עם ארגונים יהודיים שונים בחוץ לארץ, וכן היו לו קשרי משפחה עם אנשים המתגוררים בצרפת, בפלשתינה וכן בפולין לשעבר. על בסיס דעותיו הדתיות הוא מנהל פעילות אנטי-סובייטית לאומנית בקרב אוכלוסייה יהודית. אצלו בבית הוא מארגן התאספויות בלתי-לגאליות של האלמנט הקלריקאלי,

ומתוך שאני מבחין בכך שבפעילויות של הנאשם ישנם סימנים לעבירות כמפורט בסעיפים 1-54 סעיף א' וכן 10-54 חלק ב' של החוק הפלילי של א.ו.ס.ס.ר,

ציוויתי:

על סמך האמור בסעיפים 93 סעיף קטן 2 וכן בסעיף 108 לסדר הדין הפלילי של א.ו.ס.ס.ר. לפתוח בהליך של חקירה ראשונית בתיק זה.

עותק מהחלטה זו יש לשלוח לפרקליט המחוזי של ניקולייב.

5. ל סיון תש"א

6. הקומיסריון העממי לביטחון המדינה של אוקראינה.

ממונה אופרטיבי בכיר למדור ג' במחלקה הפוליטית המיוחדת של
א.ו.נ.ק.ב.

פוסטורונקו

המחלקה הפוליטית הסודית של א.ו.נ.ק.ב. למחוז ניקולייב

סגן בכיר לביטחון המדינה אומלצ'נקו

•

המסמך הבא, "צו מאסר", נכתב עוד באותו היום בו הוחלט על
"תחילת ההליך", ומספר ימים לאחר מכן, ביום השבת ג' בתמוז
תש"א, המסמך אושר על ידי מפקד בכיר, וכבר למחרת היום, ביום
ראשון ד' בתמוז, בוצע המעצר.

מאשר:

ממלא מקום זמני של ראש ה-א.ו.נ.ק.ג.ב. למחוז ניקולייב

סגן בכיר לביטחון המדינה (גוטובצב)

מאשר את המעצר:

פרקליט מחוז ניקולייב (לנצ'וקובסקי)

28 ביוני 1941⁷

צו מעצר

העיר **ניקולייב**, יום ה-25 ליוני 1941⁸

אני, ממונה אופרטיבי בכיר של מדור ג' במחלקה הפוליטית
הסודית של א.ו.נ.ק.ב. למחוז ניקולייב - פוסטורונקו,

לאחר שבחנתי את החומר בדבר פעילותו הפלילית של שניאורסון

7. שבת, ג' תמוז תש"א

8. ל' סיון תש"א

שמואל זלמנוביץ', יליד 1888, יליד הכפר פודובריאנקה, נפת גומיל, בן ללאום יהודי, כוהן פולחן דתי (רב), בעל השכלה תיכונית, בלתי מפלגתי, ללא עיסוק מוגדר, המתגורר בעיר ניקולייב ברחוב פלחנובסקאיה בית מס' 73

מצאתי

כי שניאורסון שמואל זלמנוביץ', בהיותו רב, קיים קשרים עם ארגונים יהודיים שונים בחוץ-לארץ, היה לו קשר בלתי לגאלי עם אחיו, שניאורסון יוסף איצקוביץ'⁹ המתגורר בוורשה אשר הנו סוכן של סוכנות ריגול זרה. כן יש לו קשר עם אחיו¹⁰ שנדון על פעילות אנטי-מהפכנית.

על בסיס השקפותיו הדתיות הוא מנהל פעילות אנטי-סובייטית לאומנית בקרב אוכלוסייה יהודית, פעילות שנועדה לנתק את האוכלוסייה היהודית מפעילות של עשייה תוך שהוא מסית נגד פעילויותיהן של המפלגה והממשלה.

בביתו הוא מארגן התאספויות בלתי-לגאליות של האלמנט הקלריקאלי.

על סמך האמור לעיל,

ציוויתי

את שניאורסון שמואל זלמנוביץ', המתגורר בעיר ניקולייב ברחוב פלחנובסקאיה מס' 73, יש לעצור ולערוך אצלו חיפוש.

ממונה אופרטיבי בכיר של מדור ג' במחלקה הפוליטית הסודית של או.ג.ב. - פוסטורונקו

"מסכים": ראש המחלקה הפוליטית הסודית של או.ג.ב. למחוז ניקולייב,

9. כנראה הכוונה היא לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

10. רבי לוי יצחק שניאורסאהן.

סגן בכיר לביטחון המדינה - אומלצ'נקו

..

"מאשר":

ממלא מקום זמני של ראש ה-א.נ.ג.ב. למחוז ניקולייב

סגן בכיר לביטחון המדינה (גוטובצב)

מאשר את המעצר:

הפרקליט למחוז ניקולייב (לנצ'וקובסקי)

28 ביוני 1941¹¹

צו

בדבר בחירת אמצעי אכיפה

העיק ניקולייב, 25 ביוני 1941. אני, ממונה אופרטיבי בכיר של מדור ג' במחלקה הפוליטית הסודית של א.נ.ג.ב. למחוז ניקולייב פוסטורונקו,

לאחר שבחנתי את החומרים שהגיעו ל-נ.ק.וו.ד. א.ו.ס.ס.ר בדבר הפעילות הנפשעת של

שם, שם משפחה ושם אב: שניאורסון שמואל זלמנוביץ,

שנת לידה: 1888, מקום לידה: פודובריאנקא, נפת גומל,

עיסוק ומקצוע: כוהן פולחן דתי (רב),

מקום עבודה ותפקיד: ללא עיסוק מוגדר

שייכות למפלגה: בלתי מפלגתי, השכלה תיכונית, לאום יהודי,

אזרחות בריה"מ

מצב משפחתי: נשוי

11. ג' תמוז תש"א

כתובת: העיר ניקולייב, רח' פלר **נבוקא** קאיה מס' 73

מצאתי

כי שניאורסון ש.ז. חשוד בעבירות כמפורט בסעיפים 1-54 ס"ק "א" וכן 10-54 חלק ב' בחוק הפלילי של או.ס.ס.ר, ובהתחשב בכך ששניאורסון שמואל זלמנוביץ', בהיותו חופשי עלול להשפיע על מהלך החקירה ולחמוק ממשפט, ובהתאם לאמור בסעיפים 143, 145 ו-156 לסדר הדין הפלילי של או.ס.ס.ר,

ציויתי

לבחור בתור אמצעי האכיפה למניעת אפשרויות של התחמקות מפני החקירה והמשפט, לבחור ביחס לשניאורסון שמואל זלמנוביץ' את אמצעי האכיפה של השמה במעצר, ועל כך להודיע לעצור על ידי החתמתו על צו מעצר זה.

על פי האמור בסעיף 144 בסדר הדין הפלילי של או.ס.ס.ר. יש להעביר עותק מצו זה לתובע ולמסור למפקד בית המעצר כדי לצרפו לתיק האישי של העציר.

ממונה אופרטיבי בכיר של מדור ג' במחלקה הפוליטית הסודית של או.נ.ק.ב. - פוסטורונקו

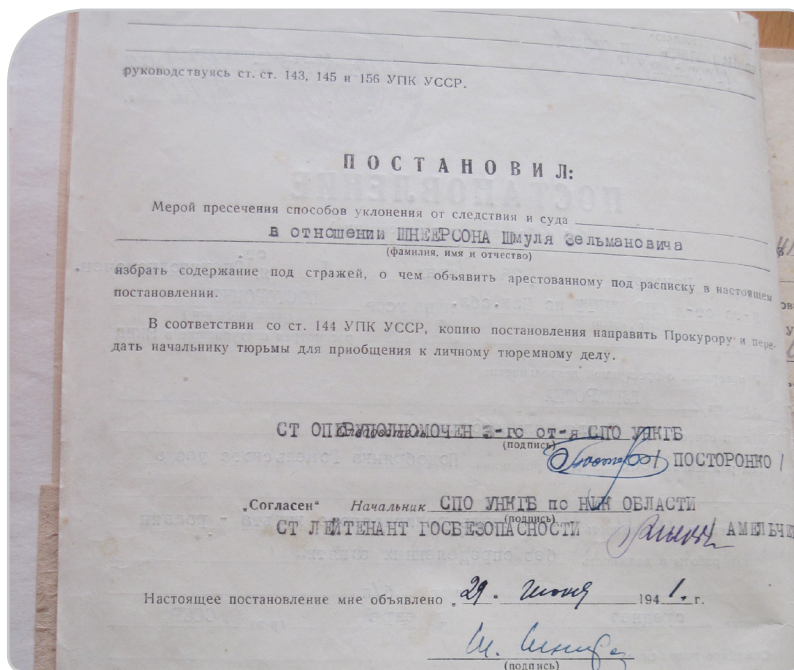
"מסכים": ראש המחלקה הפוליטית הסודית של או.נ.ק.ב. למחוז ניקולייב, סגן בכיר לביטחון המדינה - אומלצ'נקו

צו זה הובא לידיעתי ביום 29 ביוני 1941¹²

חתימה: ש. שניאורסון

.

12. יום מעצרו, ד' תמוז תש"א

"צו זה הובא לידיעת". חתימתו של הרב שמואל על צו המאסר

המשך תיק החקירה מאגד מסמכים טכניים של אישורים שונים, וכן מסמך על ממצאים שנאספו בעת החיפוש שערכו בביתו.

המסמך הבא מתיק המעצר מעיד על ספרייתו התורנית העשירה¹³ של הרב שמואל, אלף וחמש מאות ספרים.

בשל כמות הספרים הגדולה, החוקרים לא יכלו לקחת אותם איתם, ובלית ברירה נאלצו לסגור אותם חתומים באחד החדרים בביתו של הרב שמואל, והפקידו את חמותו, מרת רחל ינובסקי, שהתגוררה באותו הבית, כאחראית לשלימות החותמת.

13. במסמך נוסף בתיק המאסר הם כותבים אודות ספרים אלו: "מבחינת התוכן רובם ספרים תנ"כיים ודתיים הכתובים בשפה התנ"כית (כלומר היהודית העברית)".

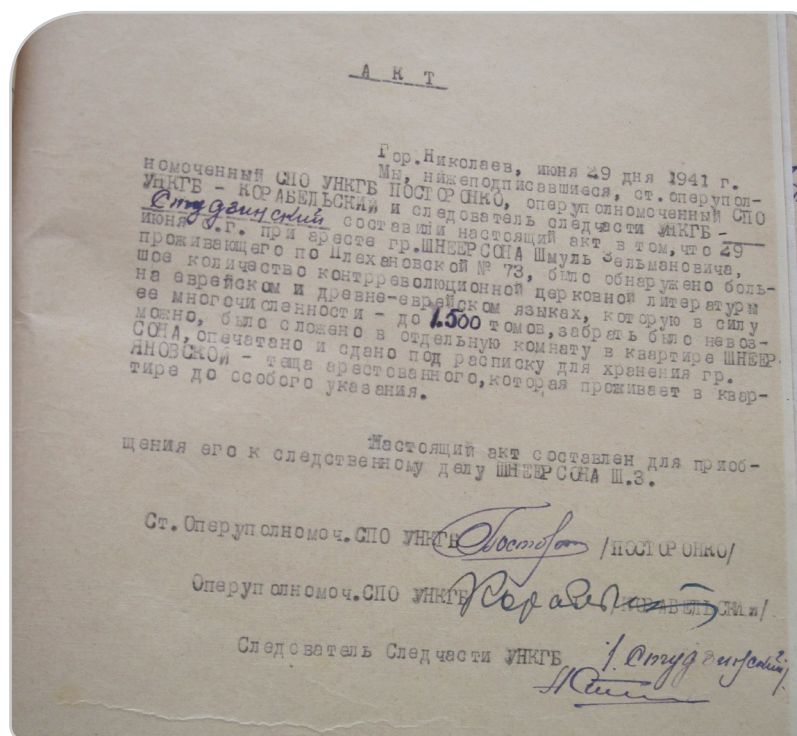
כתב הודעה

העיר ניקוליב, יום ה-29 ביוני 1941,

אנו החתומים מטה, ממונה אופרטיבי בכיר למחלקה הפוליטית הסודית של א.ו.ג.ב. פוסטורונקו,

ממונה אופרטיבי בכיר למחלקה הפוליטית הסודית של א.ו.ג.ב. קוראבלסקי, וחוקר במחלקת החקירה של ה-א.ו.ג.ב. סטודזינסקי,

ערכנו את כתב הודעה זה, כי ב-29 ביוני שנה זו, בעת מעצרו של האזרח שניאורסון שמואל זלמנוביץ', המתגורר ברחוב פלחנובסקאיה מס' 73, נמצא מספר רב של ספרות כנסייתית אנטי-מהפכנית בשפה היהודית והעברית, אשר עקב היותה רבת היקף - עד 1,500 כרכים - לא ניתן היה לאסוף, הם אוחסנו בחדר נפרד בדירתו של שניאורסון,

"מספר רב של ספרות .. רבת היקף, עד 1,500 כרכים". המסמך המעיד על ספרייתו העשירה של הרב שמואל

נחתם ונמסר למשמרת כנגד קבלה בכתב לאזרחית ינובסקאיה -
חמותו של העציר, אשר מתגוררת בדירה זו עד להודעה מיוחדת.

כתב הודעה זה נערך על מנת לצרפו לתיק החקירה נגד שניאורסון
ש.ז.

ממונה אופרטיבי בכיר למחלקה הפוליטית הסודית של א.נ.ג.ב.
פוסטורונקו

ממונה אופרטיבי בכיר למחלקה הפוליטית הסודית של א.נ.ג.ב.
קוראבלסקי

חוקר במחלקת החקירה של ה-א.נ.ג.ב. סטודזינסקי

.

קבלה בכתב

אני, אזרחית ינובסקאיה רחל איצקובנה, מאשרת בזה בכתב כי אני
נוטלת על עצמי את האחריות על שלימות החותמת.

ולראייה הנני חותמת על כך.

בשם מי שאינה יודעת קרוא וכתוב חתם אלבין לזר בוריסוביץ'

.

המסמכים הבאים בתיק, הינם "שאלון עציר", "פרוטוקול חקירה"
ראשוני, עם פרטים טכניים רבים¹⁴, ולאחרים מופיע "פרוטוקול
חקירה", שגם הוא, כקודמו, התבצע עוד ביום מעצרו, ד' תמוז.

14. ב"שאלון העציר" משיב הרב שמואל בקשר לפרטים אודות הוריו: שאביו (הרב ברוך
שלום, הרב"ש) נפטר בשנת 1926 (תרפ"ו), ואמו (מרת זעלדא-רחל) נפטרה בשנת 1908
(תרס"ח).

ב"ראשי פרקים מתולדות הרב"ש" שבספר "רשימות הרב"ש" (עמוד 16, הערה 51) מובא,
ששנת פטירתו אינה ברורה, והיא בין השנים תרפ"ו-תרפ"ח.

משאלון זה ניתן לכאורה להסיק ששנת פטירתו של הרב"ש היא תרפ"ו.
כמו כן לגבי שנת פטירת אמו מרת זעלדא-רחל, השנה אינה ידועה וההשערה היא בין
השנים תר"ע-תרע"ג, ומכאן ניתן לכאורה להסיק ששנת פטירתה הוא תרס"ח.

вопросы	ответы
21. Состав семьи (о каждом указывать фамилию, имя, отчество, возраст, место работы и должность, адрес)	Отец <u>Зельман Шнейдерсон</u> <u>умер в 1926г.</u>
	мать <u>умерла в 1908 году</u>
	муж —
	жена <u>умерла в прошлом</u> <u>году Раввина</u>
	дети <u>сын Шнейдерсон Мендел</u> <u>Шнейдерсон проживает в городе</u> <u>Вдессе работает учителем.</u>
	братья (сестры) <u>Шнейдерсон Лейвик</u> <u>Зельманович, в прошлом</u> <u>Раввин, в 1929г. догнан</u> <u>НКВД арестован и осужден</u> <u>за к.-р. деятельность по советским</u> <u>Советам при НКВД СССР</u> <u>к 5 годам лишения в Казах-</u> <u>стане.</u> <u>Во Франции в г.г. Тарансе</u> <u>проживает племянник Шне-</u> <u>дерсон Мендел Лейвикевич</u> <u>работает технологическим</u> <u>инженером.</u>
Личная подпись арестованного	<u>М. Шнейдерсон</u>

הצהרתו של הרב שמואל ב"שאלון-עציר" אודות שנות פטירת הוריו

עדותו של הנאשם שניאורסון ש.ז.

29 ביוני 1941

החקירה החלה בשעה 12.00

שאלה: הנך נאשם כי באופן שיטתי ניהלת בקרב האוכלוסייה

תעמולה אנטי-מהפכנית. אנא ספר באופן מפורט על פעילותך האנטי-סובייטית.

תשובה: לא ניהלתי שום פעילות אנטי-סובייטית.

שאלה: אינך דובר אמת, לחוקרים יש נתונים המעידים על כך שעסקת בפעילות עוינת ביחס לשלטון הסובייטי. אנא תן לנו הודאה אמיתית למהות האישום נגדך.

תשובה: אני שב ומצהיר שלא ניהלתי שום פעילות אנטי-סובייטית.

שאלה: אנא ספר לנו, כמה אחים יש לך, היכן הם נמצאים ובמה עוסקים?

תשובה: יש לי אח אחד, לוויק זלמנוביץ', שהתגורר בעיר דניפרופטרובסק, היה כוהן פולחן דתי - רב, בשנת 1938 או 1939 נשפט והוגלה לקזחסטן. הוא נמצא בכתובת: תחנת צ'אילי, מחוז קזיל-אורדה. מעבר לכך אין לי קרובי משפחה.

הכל נרשם מדבריי נכונה. הפרוטוקול הוקרא בפניי, ועל כך אני מעיד בחתימתי.

החקירה נסתיימה ב-13.45.

.

מספר ימים לאחר מכן, לקראת סוף השבוע, התגבש כביכול אצל החוקרים די חומר עבור כתב האישום, והמסמכים הבאים עוסקים בכך:

"מאשר":

ראש מחלקת החקירה של א.ו.נ.ק.ג.ב.

סגן בכיר לביטחון המדינה

פונדלניקוב

4 ביולי 1941

צו

בדבר הגשת כתב אישום

יום ה-4 ביולי שנת 1941¹⁵, העיר ניקולייב

אני, ראש מדור ב' במחלקה הפוליטית הסודית של או.ג.ק.ב. למחוז ניקולייב - סגן משנה לביטחון המדינה אושצ'פקוב, לאחר שעיינתי היום בחומר בתיק חקירה זה מס' 8276 נגד שניאורסון שמואל זלמנוביץ', ובהתחשב בכך שיש די ראיות על מנת להאשימו בפעילות אנטי-סובייטית שניהל נגד השלטון הסובייטי,

שניאורסון, בהיותו רב קיים קשרים ענפים עם ארגונים יהודיים שונים בחוץ לארץ, החל מהשנים 29-1928 ניהל בניקולייב פעילות אנטי-מהפכנית לאומנית בקרב האוכלוסייה היהודית וניהל תעמולה אנטי-סובייטית פעילה נגד המפלגה והממשלה, היה מכנס בביתו באופן בלתי-לגאלי את האלמנט הקלריקלי האנטי-סובייטי וניהל את פעילותם האנטי-סובייטית, ולכן, על סמך האמור בסעיפים 126 ו-127 לסדר הדין הפלילי של או.ס.ס.ר.,

ציוויתי

להביא את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' לדין בתור נאשם ולהאשימו על סמך סעיף 10-54 חלק א' לחוק הפלילי של או.ס.ס.ר, ועל כל ליידעו ולהחתימו בצו זה.

עותק מצו זה יש לשלוח לפרקליט

ראש מדור ב' במחלקה הפוליטית הסודית של או.ג.ק.ב. סמל
ביטחון המדינה אושצ'פקוב

צו זה נמסר לי ב-4 ביולי 1941

חתימת הנאשם: ש. שניאורסון

.

15. ט' תמוז תש"א

פרוטוקול חקירה

של הנאשם שניאורסון שמואל זלמנוביץ' מיום 4 ביולי 1941

החקירה החלה בשעה 24.00

שאלה: הנך מואשם על פי סעיף 10-54 חלק א' לחוק הפלילי של או.ס.ס.ר כי בהיותך רב קיימת קשרים ענפים עם ארגונים יהודיים שונים בחו"ל החל בשנים 1928-29, ניהלת בעיר ניקולייב פעילות אנטי-מהפכנית לאומנית בקרב האוכלוסייה היהודית וניהלת תעמולה אנטי-סובייטית פעילה נגד המפלגה והממשלה, היית מכנס בביתך באופן בלתי-לגאלי את האלמנט הקלריקלי אנטי-מהפכני וניצחת על פעילותם האנטי-סובייטית. האם אתה מודה באשמה?

תשובה: איני מודה באשמה שיוחסה לי.

הפרוטוקול נקרא על ידי, רשום מדברי נכונה, ועל כך הנני מעיד בחתימתי

החקירה נסתיימה בשעה 00.50¹⁶

חתימה: ש. שניאורסון

חקר: ראש מדור ב' במחלקה הפוליטית הסודית של או.ג.ב. למחוז ניקולייב - סגן משנה לביטחון המדינה אושצ'פקו

.

עד עתה החקירות לא הניבו פרי, הרב שמואל כופר בכל האשמות שהועלו נגדו.

ביום השבת י' בתמוז הוא נשלח לעומק רוסיה, לבית מאסר בעיר טומסק שבסיביר, לצורך המשך מעצר וחקירות.

כיון שבידי החוקרים לא היה בסיס מוצק דיו להאשמות נגדו, והם

16. שאלה אחת של החוקרים, תשובה קצרה אחת של הרב שמואל, ומשך זמן החקירה הוא 50 דקות...

חיפשו לבסס את התביעה על עוגן יציב יותר, במהלך הימים הבאים נחקרים יהודים שונים מתוך מטרה לסחוט מהם עדויות מפלילות כנגדו.

הם חקרו לא מעט אנשים ורובם המכריע לא העניק לחוקרים את מה שהם רצו לשמוע. אולם מכמה מהנחקרים הם קיבלו את מבוקשם, ועל סמך עדויות אלו נקבעה ההאשמה ה"מוכחת". המסמכים הבאים בתיק החקירה הם פרוטוקולים של חקירות אלו. להלן קטעים מתוך אותן חקירות:

.

שאלה: האם אתה מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' ומה היחסים ביניכם?

תשובה: אני מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' בערך משנת 1937 כאשר עברתי להתגורר בדירה ברחוב פלחובסקיאה מס' 73 שם מתגורר שניאורסון. אני מכיר אותו בתור שכן, אף כי בעת הנוכחית אינני מתגורר בכתובת הזו. היחסים בינינו היו טובים, לא היו לי התחשבויות הדדיות אתו.

שאלה: אנה ספר בפירוט, מה ידוע לך על שניאורסון שמואל זלמנוביץ'.

תשובה: ידוע לי ששניאורסון שמואל זלמנוביץ' שירת כרב והיה ראש בית הכנסת של חב"ד. בתור¹⁷ אדם מאמין וכוהן פולחן דתי, הוא היה עורך בביתו בעת חגים דתיים טקסים דתיים, כאשר בחצר היו מציבים סוכה, היה מתאסף קהל רב של יהודים והיו שרים תפילות בשפה היהודית. נוסף לזה, שניאורסון היה מקיים את כל הטקסים בבית הכנסת.

מידי יום היו מגיעים לביתו של שניאורסון יהודים זקנים רבים.

17. שורות אלו מודגשות בקו תחתון על ידי החוקרים.

מה הם עשו בביתו - זאת אינני יודע. כמו כן, מדי בוקר היו מגיעות אליו נשים שהיו מביאות מצרכי מזון שונים. ובאופן כללי, למרות ששניאורסון לא **עבר** בשום מקום, הוא היה חי לא רע, כלומר היה לו כסף די הצורך והוא לא ידע מחסור.

שאלה: מה ידוע לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון ש.ז.?

תשובה: מעולם לא שמעתי עובדות בדבר תעמולה אנטי-סובייטית מצד שניאורסון. אולם אני סבור שהתנהגותו הלא-סובייטית של שניאורסון הייתה כאשר בעת שהוא אוסף סביבו את האוכלוסייה היהודית, הוא עורך טקסים דתיים בחצר ביתו לעין כל, ולזה ייתכן שלא היה לו אישור. את העובדות הללו - עריכת טקסים דתיים בחצר - יכולים לאשר כל דיירי הבית. מעבר לזה לא אוכל למסור דבר בסוגיה זו.

.

השורות הבאות הינן מתוך חקירתו של יהודי מבוגר, כבן 70.

שאלה: האם אתה **מכיר** את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' ומה היחסים ביניכם?

תשובה: אני מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' מזה זמן רב מאוד בתור הרב של העיר ניקולייב, והכרתי אותו יותר מקרוב בערך לפני 6 שנים כאשר התחלתי לבקר בבית הכנסת של חב"ד. יש בינינו יחסים טובים, אין לי התחשבויות אישית אתו.

שאלה: אנה ספר בפירוט, מה ידוע לך על שניאורסון שמואל זלמנוביץ'.

תשובה: ידוע לי ששניאורסון שמואל זלמנוביץ' מתגורר בעיר ניקולייב מזה כ-30 שנה. בכל הזמן הזה הוא שימש רב, ורק בשנת 1940 ויתר על כהונת הרב. הסיבות לסירובו לכהן בתפקיד זה הנם כביכול מיסים כבדים. כיום הוא מתגורר בעיר ניקולייב ברחוב

פלחנובסקאיה מס' 73 יחד עם חמותו (קשישה). מה הם האמצעים לקיומו - אינני יודע. בנו של שניאורסון ש.ז. מתגורר בעיר אודסה, עובד בתור מורה. חוץ מזה ידוע לי שאחיו של שניאורסון היה רב בעיר דנייפרופטרובסק והוא הוגלה ליישוב מרוחק בקזחסטן.

שאלה: האם היית בביתו של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה: בדירתו של שניאורסון שמואל זלמנוביץ' הייתי בסך הכל פעם אחת, כאשר אני, קלובגנט וגורביץ', בדרכנו מבית הכנסת, נכנסנו לברך את שניאורסון בברכת חג. יותר לא הייתי בדירתו של שניאורסון.

שאלה: אנא ספר לנו מה ידעו לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה: על פעילות אנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ' אני יודע דבר.

.

בפרוטוקולים הרשומים לעיל אין לחוקרים די ראיות מוצקות לבסס את ההאשמות נגדו, וכמו אלו, כך ישנם גם נחקרים נוספים שלא מספקים להם את ה"סחורה" הנדרשת להם.

אך הפרוטוקול הבא, מחקירתו של יהודי תושב העיר, יליד ווילנה, שבשונה מהנחקרים האחרים שהצהירו שהם "בלתי מפלגתיים", זה הצהיר שהוא משתייך למפלגה הקומוניסטית, וכן הפרוטוקול שאחריו, הם היו לשביעות רצונן של החוקרים¹⁸, ועל סמך עדויות אלו התבסס כתב ההאשמה:

שאלה: האם אתה מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה: אישית אני מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ', אבל

18. להלן, בחקירות שנערכו בבית המאסר בטומסק, עדויות אלו יוצגו להרב שמואל כנגד טענותיו לחפותו.

מאחר והיה עליי לעבוד בתקופה שבין השנים 1929-1934 בתור מנהל המחלקה למיעוטים לאומיים שליד הוועד האזורי, ואחר-כך ליד הוועד העירוני של המפלגה, לעיתים קרובות מאוד נאלצתי להיתקל בפעילותו של שניאורסון בהיותו כוהן פולחן דתי - רב.

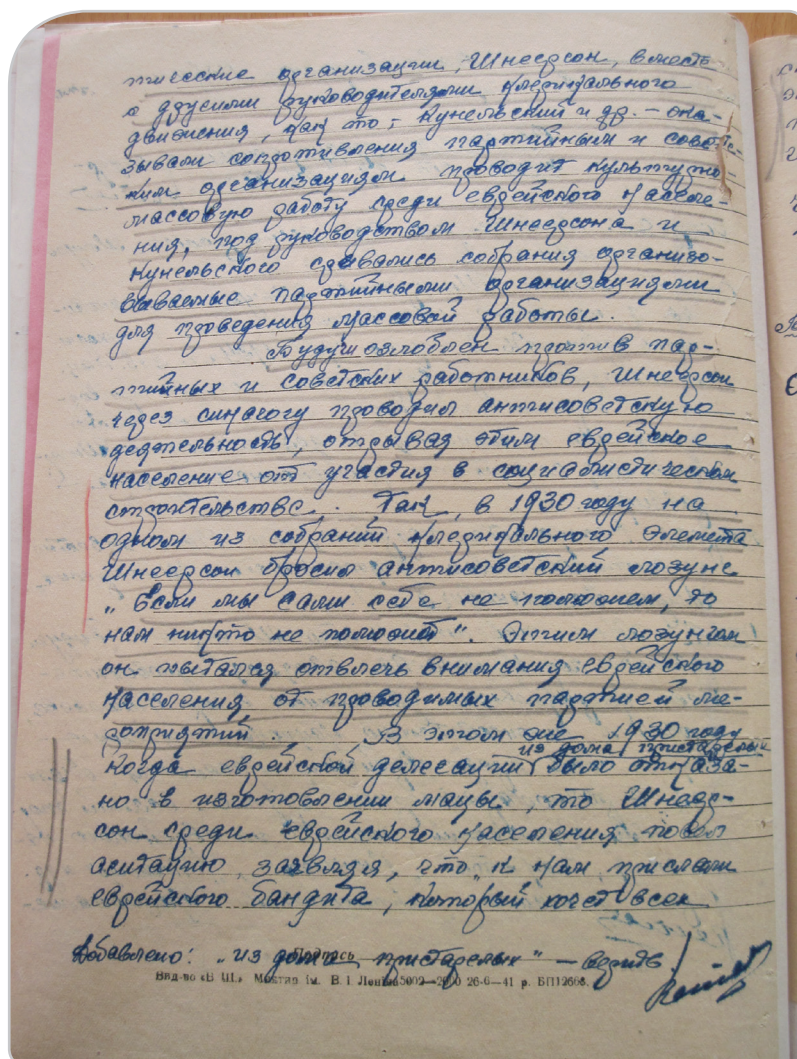
שאלה: ספר לנו בפירוט, מה ידעו לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'.

תשובה: ¹⁹ ידוע לי ששניאורסון, בהיותו הרב של העיר ניקולייב, עמד בראש תנועה קלריקאלית בעיר ניקולייב, ניהל פעילות אנטי-סובייטית לאומנית בקרב האוכלוסייה היהודית, תוך שהוא קיבץ קבוצות רבות ושונות באופיין, בני האלמנט הסוחר-רוכל, מקרב האוכלוסייה היהודית, כגון "עזרה" ואחרים, דרך ארגונים האנטי-סובייטיים שצוינו.

שניאורסון, יחד עם ראשים אחרים של התנועה הקלריקאלית, כגון קונלסקי ואחרים, גילו התנגדות לארגונים סובייטיים ומפלגתיים, והם עורכים פעילות תרבותית-ציבורית בקרב האוכלוסייה היהודית. בראשותם של שניאורסון וקונלסקי, הוכשלו אסיפות שאורגנו ע"י ארגוני המפלגה לצורך קיום פעילות ציבורית.

בהיותו מלא רוגז על פעילי מפלגה ופעילים **וסובייטים**, שניאורסון ניהל פעילות אנטי-סובייטית דרך בית הכנסת, תוך שהוא מנתק בכך את האוכלוסייה היהודית מההשתתפות בבניין הסוציאליסטי. כך, בשנת 1930, באחת האסיפות של האלמנט הקלריקאלי, שניאורסון יצא בקריאה אנטי סובייטית: "אם לא נעזור לעצמנו, איש לא יעזור לנו". באמצעות סיסמא זו הוא ניסה להסיח את דעת הציבור היהודי מהפעילויות שערכה המפלגה. באותה שנת 1930, כאשר למשלחת יהודית [הוספה: מבית אבות] סירבו לאשר להכין מצות, החל

19. שורות אלו מודגשות בקו-תחתון על ידי החוקרים, ובחלק מהשורות אף הוסיפו סימון בעפרון צבעוני בצד העמוד, כהדגשה נוספת, לכך שיש לבסס את ההאשמות על יסוד הנכתב בשורות אלו.

סימוני החוקרים על פרוטוקול העדות המפליל את הרב שמואל

שניאורסון לנהל תעמולה בקרב האוכלוסייה היהודית באומרו כי
 "שיגרנו אלינו בנדיט יהודי שרוצה להרעוב את כל הזקנים" - וכל זה
 כאשר הוא מתכוון בדבריו לחבר מפלגה שהוועדה המפלגתית שלחה
 אותו לעבוד בקרב האוכלוסייה היהודית.

חוץ מזה ידוע לי שבתקופה הזו - בשנים 1924-1930 - התקיימו

בדירתו של שניאורסון ישיבות בלתי-לגאליות שונות של האלמנט הקלריקאלי.

שאלה: מי יוכל לספר בפירוט על הפעילות האנטי-סובייטית של שניאורסון?

תשובה: מי שיוכל לספר בפירוט על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון הוא ...²⁰ - הוא מתגורר ברח' סובייטסקאיה בית מס' 12, פינת בולשאיה מורסקאיה, מי שהיה באותה תקופה המנהל המשפטי של אגודת "דופומוקה" [עזרה], כאשר בפועל מי שניהל את האגודה היה שניאורסון, והוא היה מיודד עם שניאורסון.

.

שאלה: האם אתה מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' ומה היחסים ביניכם?

תשובה: את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' אני מכיר בערך משנת 1927 כאשר התחלתי לעבוד בתור יושב-ראש אגודת "דופומוקה" [עזרה], שבה שניאורסון היה אחת המנהלים של האגודה. היחסים בינינו היו טובים, כלומר אין לי שום חשבונות אישיים אתו.

שאלה: ספר נא באופן מפורט, מה ידעו לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה:²¹ בערך עד 1928 בעיר ניקולייב הייתה קיימת קהילה יהודית דתית, שאחד מראשיה היה שניאורסון שמואל זלמנוביץ'. אז הארגונים הסובייטיים העלו על סדר היום את סוגיית הקמתם של חברי-עובדים [=ארטלים] כדי לשלב בעבודה סוחרים לשעבר, וכן מי שהשתייכו בעבר לאלמנט המשולל זיקה המעמדית, ואז שניאורסון ושורה של מנהיגים אחרים של הקהילה הנ"ל הפגינו כלפי היוזמה הזו יחס שלילי. בהנהלתו של שניאורסון שמואל זלמנוביץ' נוהלה

20. פרוטוקול העדות המפלילה המצוטטת בהמשך, היא אכן עדותו של אדם זה.
21. תשובה זו, לכל אורכה, מסומנת בהדגשה על ידי החוקרים.

פעילות אנטי-סובייטית לאומנית נמרצת בקרב האוכלוסייה היהודית - במטרה להקים קהילות יהודיות בעלות מגמות דתיות. זאת תוך פעילות נגד יוזמות שאורגנו ע"י גופים מפלגתיים וסובייטיים ותוך הכשלה של יוזמות אלו, וכן [תוך פעילות] נגד עבודה ציבורית-פוליטית בקרב האוכלוסייה היהודית. שניאורסון ש.ז. ושורה של אנשים אחרים, כגון מייזלין²², הרבו להופיע ולדבר באסיפות של הציבור היהודי כדי להגן על הפעילויות האנטי-סובייטיות הלאומניות, זאת באומרם כי "הגיעו צעירים שרוצים להרעיבכם" וכיו"ב.

חוץ מזה, שניאורסון ש.ז. פעל נמרצות נגד פעילויותיהם של הארגונים הסובייטיים בסוגיית סגירת בית הכנסת, והשתמש בכך כדי לנהל פעילות אנטי-סובייטית. אני מתקשה להיזכר בעובדות קונקרטיות של פעילותו.

.

22. מייזלין זה נחקר גם הוא, אולם בפרוטוקול החקירה שלו הוא לא מסר כל מידע מפליל.

להלן פרוטוקול חקירתו:

שאלה: הם אתה מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' ומה היחסים ביניכם?
תשובה: את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' אני מכיר בערך מן השנים 1919-1920. היחסים בינינו טובים.

שאלה: ספר נא בפירוט, מה ידוע לך על שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?
תשובה: ידוע לי שלפני 24-20 שנים שניאורסון הגיע לעיר ניקולייב, שם נשא לאישה את בתו של הרב של ניקולייב. תחילה הוא היה סמוך על שולחנו של חמיו, לאחר מכן כיהן כרב השני, ולאחר מותו של הרב הראשון נבחר לכהן כרבה של ניקולייב. בתפקידו זה הוא שירת עד לשנת 1940 כאשר אז ויתר על כך, כלומר, על תפקידו כרב. כיום הוא לכאורה בבחינת נתמך ע"י בנו.

שאלה: מה ידוע לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?
תשובה: לא ידועות לי עובדות בדבר פעילות אנטי-סובייטית מצד שניאורסון שמואל זלמנוביץ'. אבל ברצוני לומר שמדי שנה מגיעים לביתו של שניאורסון יהודים זקנים רבים, בהם גם אני, כדי לפתור שאלות דתיות שונות.

כשאנחנו נמצאים בביתו של שניאורסון אנחנו דנים בשאלות העוסקות במצב הבינלאומי וכן בעניינים פוליטיים אחרים. ובתוך כך, אני אישית מעולם לא שמעתי ששניאורסון היה מפרש את הסוגיות הללו ברוח אנטי-סובייטית.

יותר אין לי מה לומר בעניין זה.

עדויות מפלילות כבר ישנם, וכעת נותר רק לקבוע את האשמה באופן רשמי.

לאחר תום ימי חקירת כל העדים, מונפק כתב ההאשמה:
"מאשר"

ראש ה-א.ו.נ.ק.ג.ב. למחוז ניקולייב טרטיאקוב

17 ביולי 1941²³

צו

העיר ניקולייב, א.ו.ס.ס.ר, ביום ה-16 לחודש יולי 1941, אני, חוקר במחלקת החקירה של א.ו.ק.ג.ב. למחוז ניקולייב, מחצייר, לאחר שבחנתי את תיק החקירה מס' 8276 נגד שניאורסון שמואל זלמנוביץ' באשמה כאמור בסעיף 10-54 חלק א' לחוק הפלילי של א.ו.ס.ס.ר,

מצאתי

כי שניאורסון שמואל זלמנוביץ', ילדי שנת 1888, יליד העיירה פודובריאנקה, נפת גומיל, יהודי, כוהן פולחן דתי, בלתי-מפלגתי, אשר לפני מעצרו התגורר בעיר ניקולייב, ללא עיסוק מוגדר,

נעצר ב-29 ביוני 1941 ע"י ה-א.ו.נ.ק.ג.ב. למחוז ניקולייב בגין ניהול פעילות אנטי-סובייטית בקרב האוכלוסייה היהודית.

על סמך עדויותיהם של העדים²⁴ ... ו... הוכחה אשמתו של שניאורסון ש.ז. בפעילות אנטי-סובייטית (דפי התיק מס' 22-20, 26).

בהתחשב בכך שהנאשם שניאורסון ש.ז. ב-5 ביולי 1941²⁵ על סמך ההוראות של ה-נ.ק.ג.ב. בריה"מ נשלח להעברה לבית הסוהר של העיר טומסק, מחוז נובוסיבירסק, לצורך המשך החזקתו במעצר,

23. כ"ב תמוז תש"א

24. אלו שתי העדויות שהחוקרים סימנו הדגשות לצד המידע שהתקבל מהם.

25. י' תמוז תש"א

בית הכלא מספר 3 בטומסק, תמונה מימי מאסרו של הרב שמואל

ומאחר ובנוגע לתיק חקירה זה יש צורך לחקור את הנאשם ולקיים מהלכי חקירה נוספים,

ציוויתי

להעביר את תיק החקירה מס' 8276 נגד שניאורסון שמואל זלמנוביץ' המואשם לפי סעיף 10-54 חלק א' של החוק הפלילי של או.ס.ס.ר, למינהל ה-נ.ק.ג.ב. למחוז נובוסיבירסק.

יש לשלוח עותק של צו זה לפרקליט מחוז ניקולייב לצורך יידוע.

חוקר במחלקת החקירות במינהל ה-נ.ק.ג.ב (מחצייר)

"מסכים": ראש מחלקת החקירות במינהל ה-נ.ק.ג.ב, סגן בכיר לביטחון המדינה (פונדלניקוב)

.

בחודש תמוז תש"א החליטו החוקרים להעביר את ממצאי תיק החקירה למקום מעצרו של הרב שמואל בעיר טומסק שבסיביר, ורק אחרי מספר חודשים, לקראת סוף חודש חשוון תש"ב, המשיכו החקירות בעיר טומסק.

המסמכים הבאים בתיק החקירות עוסקים שוב בחקירות רבות של הרב שמואל, במקום מעצרו בטומסק.

צו

בדבר קבלת תיק לצורך קיום הליכים

העיר טומסק, 13 בנובמבר 1941²⁶

אני, חוקר בצוות החקירה של מינהל ה-נ.ק.וו.ד. דמיטרייב, לאחר שבחנתי היום את תיק החקירה מס' 8276 נגד שניאורסון שמואל זלמנוביץ' באשמה לפי סעיף 10-54 לחוק הפלילי של או.ס.ס.ר.

מצאתי:

כי בתיק זה נדרש לקיים שורה של מהלכי חקירה נוספים, ועל כן, ובהסתמך על האמור בסעיף 96 ס"ק 3 לסדר הדין הפלילי של ר.ס.פ.ס.ר. -

ציוויתי:

לקבל את תיק החקירה מס' 8276 נגד שניאורסון שמול זלמנוביץ' לצורך קיום הליכים.

העתק מצו זה יישלח לפרקליט העיר טומסק.

חוקר בצוות החקירה של מינהל ה-נ.ק.וו.ד. דמיטרייב

«מאשר»: ראש צוות המשימה של מינהל ה-נ.ק.וו.ד. למחוז ניקולייב,

סגן משנה לביטחון המדינה מרקולוב

•

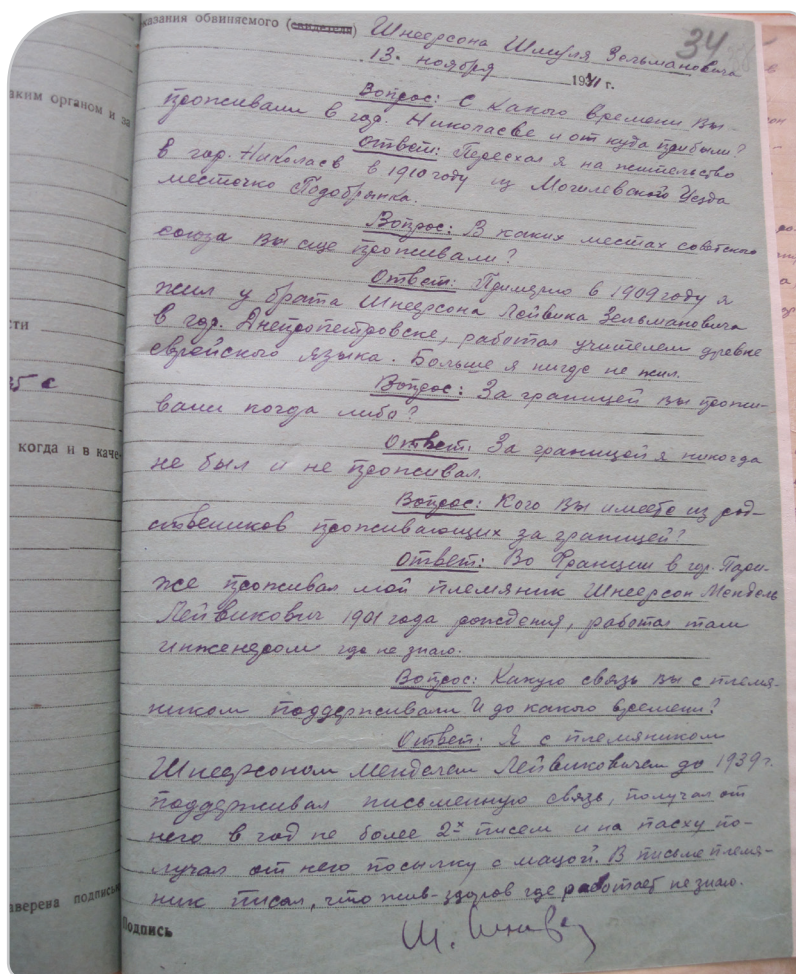
החקירה הראשונה שלו, התקיימה עוד באותו היום

26. כ"ג חשון תש"ב

משרד הפנים
מחלקת הנ.ק.וו.ד.
ניקולייב

13 נובמבר 1941

עדויות הנאשם: שניאורסון שמואל זלמנוביץ' יליד 1888 מרח'
פלחנובסקאיה 73 ניקולייב.

העמוד הפותח את פרוטוקול חקירתו של הרב שמואל

שאלה: ממתי אתה גר בניקולייב ומהיכן הגעת?

תשובה: ב-1910 הגעתי מהעיירה פודוברנקה, נפת מוהילב.

שאלה: באלו מקומות בבריה"מ התגוררת עוד?

תשובה: בערך ב-1909 גרתי אצל אחי לויק זלמנוביץ' בעיר דנייפרופטרובסק, עבדתי שם כמורה ללשון הקודש. חוץ ממקום זה, לא גרתי באף מקום.

שאלה: האם התגוררת בחוץ-לארץ ומתי?

תשובה: בחוץ לארץ לא הייתי ולא התגוררתי

שאלה: מי מבני משפחתך חי בחוץ לארץ?

תשובה: בצרפת בעיר פאריז התגורר בן אחי שניאורסון מענדל לייוויקוביץ'²⁷, יליד 1901. הוא עבד שם בתור מהנדס. איני יודע היכן הוא עבד.

שאלה: איזה סוג של קשר קיימת עם האחייך הזה, ועד איזה זמן?

תשובה: עד 1939 קיימתי עם האחייך מענדל לייוויקוביץ' התכתבות. קיבלתי ממנו לא יותר מ-2 מכתבים בשנה. לפסח הייתי מקבל ממנו חבילת מצות. במכתביו הוא היה כותב לי ששלומי טוב. איני יודע היכן הוא עובד.

שאלה: מתי ומהיכן עזב אחייך שניאורסון לחו"ל ומה הסיבות לעזיבתו?

תשובה: האחייך יצא לחו"ל בערך בין השנים 1927-28 מדיניפרטרובסק. הוא יצא באופן חוקי. את הסיבה מדויקת לנסיעתו איני יודע, אבל שמעתי מאחי לייוויק, שהוא אביו של מנדל שנסע לחו"ל לפריז, שהאחיך נסע לחו"ל ללמוד הנדסה ונשאר לחיות שם. עד לנסיעתו האחייך רק למד ולא עבד. הוא חי על חשבון אביו.

27. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו זי"ע

שאלה: איזה עוד קרובי משפחה יש לך בחו"ל?

תשובה: בפלשתינה בעיר חיפה מתגוררת אחיינית שלי שניאורסון זלדה שליימובנה²⁸, בערך בת 30. אביה, הוא אחי שניאורסון שלמה זלמנוביץ', שנפטר ב-1924 בחיפה. הם עזבו את בריה"מ בשנת 1923. עד אז התגוררו בעיר צ'רניגוב. סיבת עזיבתו לא ידועה לי. אינני מתכתב אתם כבר 7-8 שנים, ומאז איני יודע עליהם דבר. חוץ מזה, בחיפה מתגוררת גם אשתו של אחי שלמה, ששמה רחל. היא התחתנה עם אדם אחר, אך אינני יודע מי הוא, כי אינני מתכתב איתם.

שאלה: נגד מי מבין בני משפחתך ננקטו צעדי אכיפה?

תשובה: אחי שניאורסון לייוויק זלמנוביץ' המתגורר בעיר דנייפרופטרובסק, שם הוא היה כוהן פולחן דתי - רב, בשנת 1939 ננקטו כלפיו אמצעי-אכיפה והוא גורש לקזחסטן, תחנת צ'יאילי, לתקופה של 5 שנים. עד ליום מעצרי קיימתי איתו התכתבות בעלת תוכן ואופי משפחתי, וכן הייתי מקבל מכתבים ממשפחתו מהעיר דנייפרופטרובסק.

שאלה: ממתי אתה משמש כוהן פולחן דתי בתפקיד רב?

תשובה: בשנת 1924 בעיר ניקולייב נבחרתי ע"י הקהילה היהודית לתפקיד רב ושימשתי בפולחן עד מרץ 1940. אני מוכרח לומר שגם לפני 1924 הייתי רב בתפקיד של ניהול פנקסי רישום של לידות, נישואין ופטירות. בשנת 1917, הרב הציבורי²⁹ דולצין (שהיה אחראי על פנקסי הרישום), התגלה בדיעבד כפרובוקאטור, ובשל כך מונית ע"י נציגי הקהילה לפקיד "רב ציבורי" במקום אותו דולצין, ושימשתי בתפקיד זה עד שנת 1920.

28. המשוררת זלדה

29. "רב מטעם"

בשנת 1940 התפטרתי מתפקיד הרב, ועל כך הגשתי פנייה למועצת העיר ניקולייב ובה בקשתי להוציאני ממניין כוהני פולחן.

שאלה: מה הייתה הסיבה לכך שסירבת להמשיך ולשמש רב?

תשובה: הסיבה להתפטרותי הייתה כי לא רציתי עוד לשמש רב. כיהנתי במשרה זו משום שלא היו לי מקורות קיום אחרים, ולעבודה פיזית אין אני כשיר ואין לי הכשרה כלשהי. כיום, בני מנדל מתגורר בעיר אודסה, הוא סיים את לימודיו באוניברסיטה ממלכתית והחל לשמש מורה, כך שאני נתמך על ידו, ולכן ויתרתי לגמרי על הרבנות.

שאלה: אחרי עזיבתך את משרת כרב, מי התחיל לשמש בתפקיד זה במקומך?

תשובה: מאז שנת 1940 אין רב בעיר ניקולייב, ואיש לא בא להחליף אותי.

שאלה: באיזו דרך ומי תומך בבתי הכנסת בעיר ניקולייב?

תשובה: בתי הכנסת נתמכים ע"י היהודים המאמינים שמבקרים בבית כנסת ותורמים תרומות מרצון. מי בדיוק נתן את התרומות ובאיזה סכום, אינני יודע, כי הנושא הזה כלל לא עניין אותי. כל השאלות הקשורות לבית הכנסת היו בטיפול של הנהלת בית הכנסת בהתאם לתקנון.

החקירה הסתיימה בשעה 23:56

.

החקירה הבאה התקיימה ביום המחרת:

פרוטוקול חקירה

של הנאשם שניאורסון שמואל זלמנובץ', יליד 1888

מיום 14 בנובמבר 1941³⁰. העיר טומסק.

30. יום ו' ערב שבת קודש, כ"ד חשון תש"ב

החקירה החלה בשעה 11.00

שאלה: בהיותך רב שמרת על קשרים עם ארגונים יהודיים בחוץ-לארץ - וממי קיבלת עזרה?

תשובה: בהיותי רב הייתי מיופה כוח מטעם אגודת "פומושץ" ["עזרה"] של ניקולייב והייתה לי התכתבות עם אדם בשם רוזן-לב (נציג הארגון היהודי האמריקני "ג'וינט") הנמצא בעיר מוסקבה, סמטת גראנאטני, בית מס' 7, שממנו הייתי מקבל מידי חודש בדואר 150-200 רובל לטובת בית-מחסה³¹ שהיה קיים עד שנת 1933. הכספים האלה היו מועברים מלונדון, ניו יורק, שיקגו וכן ממוסקבה. החלוקה וההוצאות מהכספים שהיו מתקבלים מחוץ-לארץ נעשו ע"י הנהלת ההקדש היהודי. אני, שניאורסון, הייתי בהרכב ההנהלה. נוסף לזה הייתי מקבל עבורי אישית עזרה מבן אחי בפרס - משניאורסון מנדל³².

שאלה: האם אתה מכיר את יעקב וילסון המתגורר בעיר ריגה?

תשובה: אדם כזה, יעקב וילסון, אינו זכור לי.

שאלה: האם במרץ 1923 כתבת מכתב ליעקב וילסון לריגה?

תשובה: איני זוכר עכשיו אם כתבתי מכתב לריגה, ואיני יכול להיזכר מיהו האדם הזה וילסון.

שאלה: ידע לחוקרים שכתבת מכתב ליעקב וילסון לעיר ריגה בשנת 1923 ובו הצגת נתונים כוזבים על מצבה החומרי של האוכלוסייה היהודית בבריה"מ וביקשת להעניק סיוע חומרי?

תשובה: עקב כך שכבר עברו שנים רבות איני יכול להיזכר האם כתבתי מכתב בעל תוכן כזה לעיר ריגה ואיזשהו יעקב וילסון שגם אותו איני זוכר.

31. "מושב זקנים", או בית לאנשים נכים

32. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

אולם אני יכול להניח שמאחר ובאותן השנים בעיר ניקולייב היה קיים בית מחסה יהודי, מישהו מבין חברי ההנהלה של בית המחסה יכול היה לכתוב מכתב כזה במטרה שיינתן סיוע ליהודים - זקנים וילדים, כי באותן שנים בעיר ניקולייב אורגן ע"י הקהילה היהודית בית תמחוי, שבית-המחסה שלנו הפעיל, בתמיכה מכספי ארגון סיוע מחוץ-לארץ, ואני כרב נדרשתי כמה פעמים לקבל העברות כספים מהעיר שיקגו.

החקירה נסתיימה בשעה 16:30³³

.

חקירה זו הסתיימה בשעת אחר הצהריים, אך סאת ייסוריו ליום זה לא תמה.

בשעה 21:00, ליל שבת קודש פרשת חיי שרה, החלה חקירה נוספת, במהלכה חקרו אותו על קשריו עם אישים שונים בחוץ לארץ, על מכתבים שהוא כתב, שמהם משמע שהוא מכפיש את מצבה של ברית המועצות.

כמובן שהרב שמואל הכחיש את כל ההאשמות הללו, ודחה אותם בשתי ידיים.

בשורות הבאות נקרא מעט מפרוטוקול חקירה זו:

שאלה: האם רבינר האמריקני סיפר לך, מי הדמויות שהיו אצלו במפגש החברתי לפני יציאתו משיקגו לבריה"מ?

תשובה: לא ידוע לי אלו דמויות ביקרו במפגש החברתי אצל רבינר לפני יציאתו משיקגו לבריה"מ, ורבינר עצמו לא סיפר לי על כך.

שאלה: האם רבינר האמריקני אמר לך, באלו שאלות התעניינו נציגי הקהילות היהודיות של שיקגו שהיו נוכחים בערב החברתי של

33. חמש וחצי שעות חקירה

רבינר, על הקהילות היהודיות בבריה"מ, ומה המטלות שהנציגים הללו הטילו על רבינר בנוגע לכוהני הדת היהודיים בבריה"מ?

תשובה: לא זכור לי כעת מקרה שבו רבינר האמריקני אמר לי דבר מה על נציגי הקהילות היהודיות של שיקגו; רבינר גם לא אמר דבר לגבי מה עניין אותם בנוגע לקהילות היהודיות בבריה"מ.

שאלה: ידוע לחוקרים שרבינר, בעת יציאתו משיקגו, בערב החברתי שלו, קיבל מטלה מנציגי הקהילות היהודית של שיקגו לברר ולהביא מידע מהרב של ניקולייב, שניאורסון שמואל זלמנוביץ', נתונים בנוגע ל"מה גדולה מצוקתה של הכהונה הדתית היהודית בבריה"מ", ולהעביר את הנתונים הללו לשיקגו. האם רבינר סיפר לך על כך?

תשובה: לא ידוע לי מה היו המטלות שרבינר קיבל מנציגי הקהילה היהודית של שיקגו, ורבינר לא יידע אותי על כך בעת שהגיע לביקור מחוץ-לארץ לעיר ניקולייב.

שאלה: ידוע לחוקרים, שרבינר האמריקני אכן יידע אותך על כך בעת הגעתו לביקור משיקגו לעיר ניקולייב, וכי בעת יציאתו של רבינר לשיקגו אתה נכחת בערב פרידה, שם כתבת בלשון היהודית "אגרת" לציבור כוהני הדת האמריקני ובה סיפרת על מצב חייהם של אנשי הכהונה הדתית. מדוע הנך מסתיר זאת בחקירה?

תשובה: איני זוכר כלל שכתבתי לאנשי דת בארה"ב אגרת כלשהי בדבר אורח-חייהם של אנשי דת בברית המועצות. חוץ מזה, עד כמה שזכור לי, לא נכחתי בערב הפרידה לפני נסיעתו של רבינר לשיקגו.

שאלה: אינך גלוי לב, לחוקרים ידוע שהיה לך קשר הדוק אם ארגונים בחוץ-לארץ שאליהם כתבת מכתבים שבהם הצגת נתונים כוזבים על מצבם החומרי של היהודים בברית המועצות, ובמעשה זה הכפשת את מצבה הכלכלי והפוליטי של ברית המועצות. האם אתה מאשר זאת?

תשובה: לא היו לי ואין לי שום קשרים עם ארגונים מחוץ-לארץ,

ומעולם לא כתבתי מכתבים בעלי אופי כוזב על מצבה החומרי של האוכלוסייה היהודית בבריה"מ, ואיני יכול לאמת זאת.

חקירה זו, השניה לאותו יום, הסתיימה אחרי חצות לילה של ליל שבת, בשעה 00:50. חקירה שארכה כמעט ארבע שעות תמימות.

.

ביום המחרת, יום השבת קודש, הוא נקרא שוב לחקירה, וכן גם בימים לאחר מכן.

בחקירות אלו, החוקרים מציגים בפניו את העדויות נגדו שהם קיבלו מאנשי העיר ניקולייב, שנחקרו במהלך חודש תמוז האחרון, ומעממים אותו מול המידע.

להלן מספר דוגמאות לשאלות ותשובות אלו:

שאלה: בחקירה מיום 29 ביוני 1941³⁴ לא מסרת דבר לחוקרים בדבר פעילותך האנטי-סובייטית שניהלת בקרב האוכלוסייה היהודית של העיר ניקולייב. אני דורש לתת עדויות אמיתיות בשאלה זו.

תשובה: גם כעת אני מודיע שמעולם לא עסקתי בפעילות אנטי-סובייטית בקרב האוכלוסייה היהודית של העיר ניקולייב. כמו כן, איני יכול להרשות לעצמי שמצדי יהיו גילויים אנטי-סובייטיים כלשהם המנוגדים למשטר הקיים של השלטון הסובייטי.

שאלה: אינך כנה בחקירה זו, שכן ברשות חוקרים יש די נתונים המוכיחים את אשמתך בניהול פעילות אנטי-סובייטית. אני דורש להפסיק את העקשנות ולמסור לחוקרים עדות מהימנה.

תשובה: איני מרגיש את עצמי כמי שביצע איזו פעילות נפשעת. אשר לעקשנותי, הרי שאני אינני מתעקש אלא אומר לחוקרים רק את האמת על כך שמצדי לא היו גילויים אנטי-סובייטיים.

שאלה: האם אתה מכיר את ... ומה היחסים ביניכם?

34. יום מעצרו, ד' תמוז תש"א

תשובה: כן, את ... אני מכיר בתור שכן לאותה חצר משותפת. היחסים בינינו היו של אדישות. לא היו בינינו חשבונות אישיים.

שאלה: חקרנו את ... שהעיד, שבחגים היית אוסף בחצרך אוכלוסייה יהודית בעיר ניקולייב והיית עורך אצלך תפילות ושירה ציבוריים, מה שיצר אוריה לא טובה אצל התושבים השותפים לחצרך. האם אתה מאשר זאת?

תשובה: על השאלה הזו אענה בכך שבחצרי בניתי מה שמכונה "סוכה" (אוהל עשוי קנה-סוף) שבה מקיימים חגים יהודיים פעם אחת בשנה.

מאחר ולאחדים מן היהודים לא היה סוכה כזו - בין אלו שמקיימים את החג הזה - הם היו מגיעים אליי לערוך את החג בסוכה. הסוכה מכילה לא יותר מחמישה-שישה אנשים ושם עושים את החגיגה ושרים שירים בעלי אופי דתי, מה שהיו יכולים לשמוע גם שכנינו לחצר.

שאלה: לחוקרים ידוע כי בזמן שערכת את החגים הדתיים האלה ניהלת פעילות אנטי-סובייטית בקרב היהודים שהיו מגיעים אליך. מדוע אתה מסתיר זאת?

תשובה: מעולם לא ניהלתי פעילות אנטי-סובייטית בקרב היהודים הבאים אליי כדי לקיים את החגים האלה באוהל הסוכה³⁵.

.

שאלה: האם אתה מכיר את ... ומה היו היחסים ביניכם?

תשובה: אני מכיר אותו בצורת פניו, איני זוכר באלו נסיבות ומי בדיוק אמר לי שזה הוא ..., ושהוא חבר המפלגה הקומוניסטית, וגם על כך סיפרו לי. נזדמן לי לנסוע איתו ברכבת מחרקוב לפני כמה שנים. היחסים אתו היו של אדישות.

³⁵. חקירה זו התקיימה במוצאי שבת, כ"ה חשוון תש"ב. החלה בשעה 22:00 והסתיימה בשעה 00:15.

שאלה: למי נסעת בעיר חרקוב ומה הייתה מטרת הנסיעה?

תשובה: נסעתי לחרקוב מטעם קהילת ניקולייב למחלקת הפולחן ליד הוועד-הפועל המרכזי של ברית המועצות. זה האחרון היה ממוקם בעיר חרקוב בערך בשנים 1927-28. מטרת הנסיעה הייתה להשתדל למען אחד מבתי הכנסת שרצו לסגור באותן שנים, והנהלת בית הכנסת הזה הטילה עליי לנסוע, על מנת לקדם פתרון לבעיה זו, אך הנסיעה לא נשאה פרי, כי מחלקת הפולחן ליד הוועד הפועל המרכזי של בריה"מ לא העניק את אישורו, ובית הכנסת נסגר.

שאלה: מדוע הנהלת בית הכנסת לא שלחה מישהו אחר כדי לפתור עניין זה של בית הכנסת, ושלחה אותך?

תשובה: זאת משום שהייתי רב בפולחן דתי של העיר ניקולייב, ותחום המחויבויות שלי כלל פתרונות לסוגיה זו של קיום בתי כנסת, ואני פעלתי למען העניינים הללו של אנשי הדת בעיר ניקולייב, משום שהנהלה של הפולחן של ניקולייב שילמה לי כרב משכורת של 400 רובל בחודש.

שאלה: זאת אומרת שבעיר ניקולייב אתה היית האישיות הבכירה הפועלת למען קיומם של בתי כנסת, ועמדת בראש אלו האחרונים. האמנם?

תשובה: אכן, כך זה היה, כי אז הייתי רב, וקיבלתי את שכרי על כך.

שאלה: חקרנו את ... שמוקיע אותך כאישיות אנטי-סובייטית שניהלה פעילות עוינת, המכוונת נגד השלטון הסובייטי. אני דורש ממך לא להתעקש ולמסור עדות מהימנה.

תשובה: אני מכיר את העד .. רק בצורת פניו. מעולם לא ניהלתי אתו שיחות באופן אישי. ואת מה שהוא מוקיע אותי בניהול פעילות אנטי-סובייטית נגד השלטון הסובייטי איני מאשר - את זאת אינני מאשר. ומאין לו נתונים מן הסוג הזה אודותי - זאת אינני יודע.

שאלה: הרי הייתה לך שיחה עם ... כשנסעת מהעיר חרקוב בשנים 1927-28 - אז מדוע אתה מצהיר שמעולם לא דיברת איתו וכי אתה מכיר אותו רק בתור אישיות.

תשובה: ייתכן והייתה לי אז שיחה אתו בקרון הרכבת, אבל שיחות בנושאים פוליטיים לא ניהלנו.

שאלה: אינך כנה בחקירה, אינך אומר לחוקרים אמת, ועל ידי כך אתה מנסה להסתיר את פעילותך האנטי-סובייטית. אבל לא תצליח בדבר. לחוקרים יש מספיק ראיות המוכיחות כי ניהלת פעילות אנטי-סובייטית בקרב האוכלוסייה היהודית של העיר ניקולייב על מנת להעמידך לדין. אני עומד על כך שתאמר את האמת.

תשובה: אני שב ומודיע לחוקרים שאני אומר רק את האמת ואיני מתעקש. מה שמוסרים עליי עדים אני רואה בתור שקרים והוצאת דיבה נגדי.

שאלה: אקריא לך את עדותו של העד ... בדבר פעילותך הנפשעת כלפי השלטון הסובייטי. האם אתה מאשר זאת?

תשובה: לא, איני מאשר את עדותו של ... ואני מצהיר ש.... טפל עליי שקרים, אבל איני יודע מה הייתה מטרתו, כי לא היו לי שום יחסים מתוחים אתו עד ליום מעצרי.

שאלה: והאם אתה מכיר את ....?

תשובה: כן, את ... אני מכיר מזה בערך 12 שנה. הוא גר איתי באותה חצר וגר בסמיכות אליי. היחסים בינינו היו נורמאליים.

שאלה: ... נחקר בתור עד, ומסר לחוקרים כי ידוע לו שכינסת אצלך בדירה התאספויות בלתי-לגאליות של האלמנט הקלריקאלי וערכת אתם תפילות ושירה. האם אתה מאשר זאת?

תשובה: את העדויות של העד ... אני מאשר באותו החלק שבחגים היו מתאספים אצלי מכריי, שם שתינו, חגגנו ושרנו. אבל שום תפילות לא התקיימו שם - את זאת אני שולל מכול וכל.

שאלה: האם אתה מכיר את ... ?

תשובה: כן, אני מכיר את ... בתור תושב העיר ניקולייב, בערך מאז שנת 1927. הייתה תקופה שהוא היה יושב-ראש הארגון "פומושץ". היחסים בינינו **היות** נורמאליים.

שאלה: אקריא בפניך את עדותו של העד ... שחקרנו, ושמאשים אותך בתור אחד המנהיגים הפעילים של תנועה קלריקאלית בעיר ניקולייב, שניהל פעילות אנטי-סובייטית בקרב האוכלוסייה היהודית, מי שבהופעותיך בהתאספויות, הסתת יהודים נגד הפעילויות של המפלגה והממשלה, פעלת להקים קהילות יהודיות בעלות מגמה דתית, תוך שפעלת נגד היוזמות של הארגונים המפלגתיים והסובייטיים להכשלת הפעולות הללו. מדוע אפוא אתה מסתיר את זה מפני החוקרים?

תשובה: אני שולל מכל וכל את עדותו של העד ... ואיני מסתיר מפני החוקרים דבר. אני מצהיר אמת ומבקש להאמין לי שמעולם לא ניהלתי פעילות אנטי-סובייטית נגד השלטון הסובייטי בקרב האוכלוסייה היהודית.³⁶

.

החוקרים סיימו את מלאכתם, ומבחינתם בהצלחה. הם הצליחו לגבש האשמה ברורה, וההכרעה בדבר גזר הדין עוברת להכרעת הפרקליטות.

פרוטוקול

הגשת ממצאי החקירה

שנת 1941, יום ה-17 לחודש נובמבר³⁷, חוקר צוות החקירה של מינהל ה-ג.ק.וו.ד. למחוז ניקולייב, דמיטרייב, על סמך האמור בסעיף 206 לסדר הדין הפלילי, הציג לנאשם שניאורסון שמואל זלמנוביץ'

36. חקירה זו התקיימה בכ"ז חשון. החלה בשעה 11:00 בבוקר, והסתיימה בשעה 15:20.
37. כ"ז חשון תש"ב

את ממצאי החקירה בתיק זה ושאל אותו האם יש לו מה להוסיף לחוקרים, ועל כך הודיע הנאשם שניאורסון שמואל זלמנוביץ' כי הוא ראה את חומרי החקירה וכי אין לו מה להוסיף לחוקרים.

לאחר מכן הודיעו לנאשם כי שלב החקירה בתיק זה נסתיים וכי כל החומר, בהתאם לאמור בסעיף 208 לסדר הדין הפלילי, מועבר לפרקליט.

.

המאסר הארוך והחקירות המתישות, נתנו את אותותיהם בגופו החלוש והמיוסר של הרב שמואל. הוא סבל מכאבים בחזה ומחולשה כללית.

המסמך הבא הוא גיליון רפואי קצר, שהאכזריות עולה מכל מילה בו, ובפרט מהמסקנה אותה כותב ה"רופא" וחותמים עליה הרופאים ונציגי הנ.ק.וו.ד.: הם קובעים שלמרות מצבו הירוד, הוא "כשיר לעבודה פיזית קלה".

מבנה "בית הרפואה" של בית הסוהר בטומסק באותם הימים.

המינהל לביטחון המדינה ליד מינהל ה-נ.ק.וו.ד. למחוז נובוסבירסק

אישור בעקבות בדיקה רפואית

האזרח שניאורסון שמואל זלמנוביץ' יליד 1888, גיל: המתלונן על כאבים בחזה וחולשה.

בדיקה אובייקטיבית

מראה כללי _____

מבנה גוף: ממוצע

תזונה: מופחתת

כיסוי עור וקרומ רירי: חיוורים

ליקויים פיזיים ופגמים חיצוניים: _____

מערכת לב וכלי-הדם: ורידי קיר הבטן מורחבים, הטונים עמומים
מעט, (מילה לא ברורה)

כלי נשימה: (לא ברור)

עברי חלל הבטן: ורידי קיר הבטן מורחבים

מערכת העצבים: --

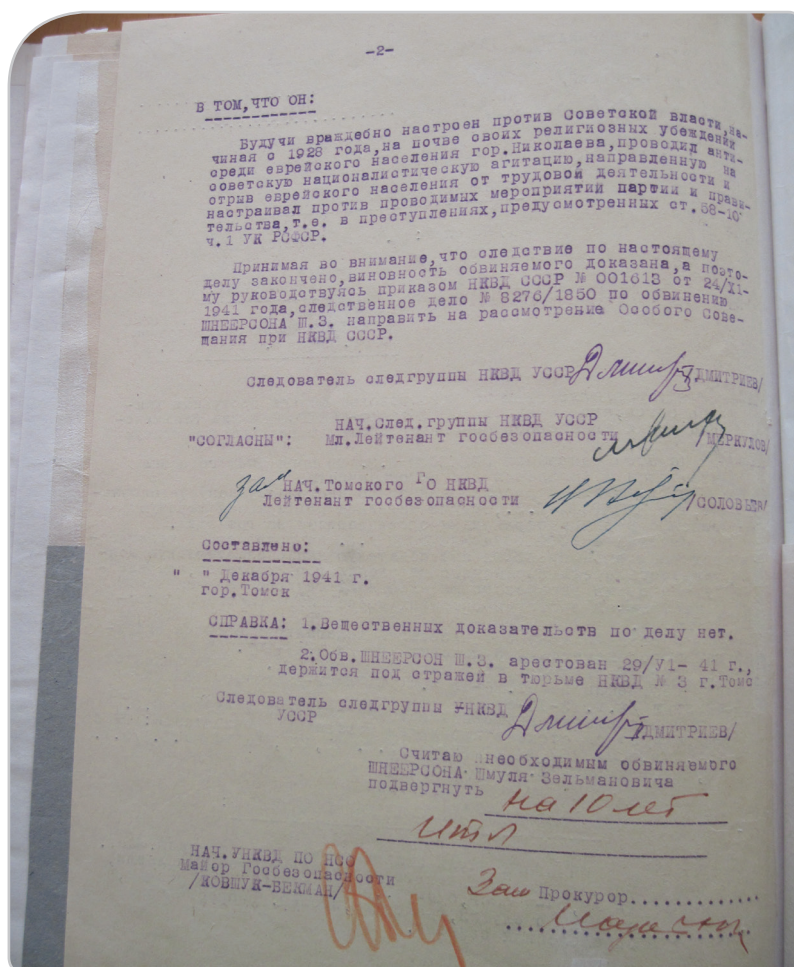
אבחנה: מיוקרדיודיסטרופיה - הרחבת ורידי קיר הבטן

סיכום: כשיר לעבודה פיזית קלה

³⁸27/11/1941

קריאת המסמך הבא, "כתב האישום", מקומם ומעורר זעקה אילמת, זעקה על העוול הנורא שעומדים לבצע, כאשר הם עצמם מעידים על גבי המסמך הזה, שאין בסיס עובדתי להאשמה.

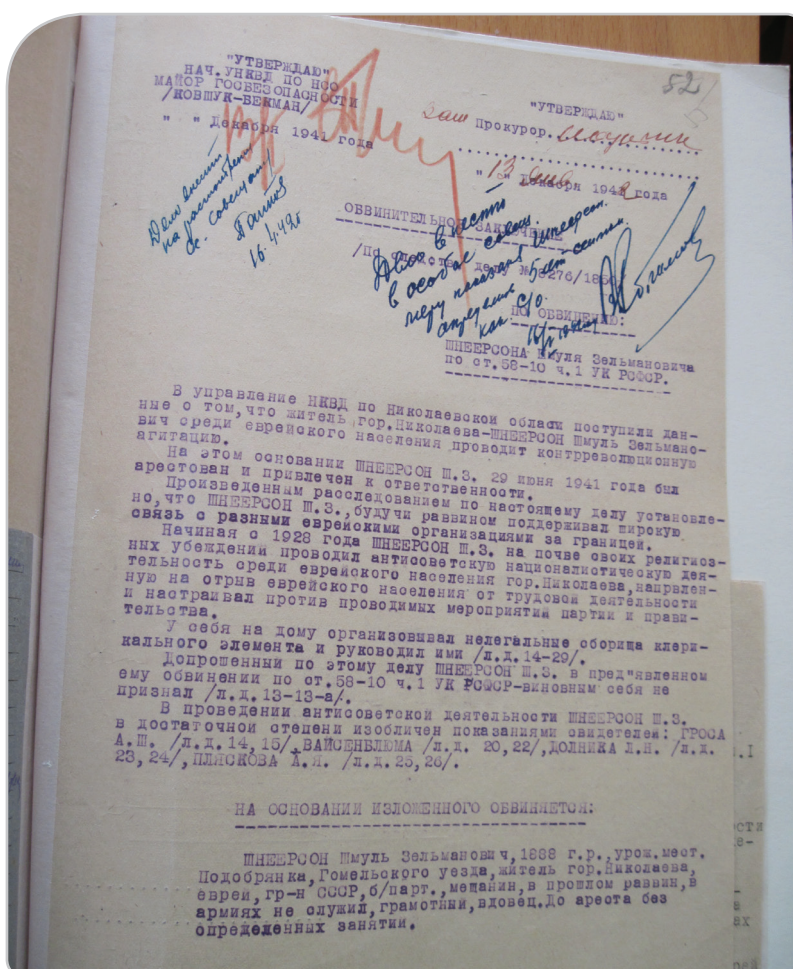
הם כותבים בו: "אין ראיות מהותיות בתיק זה". וההאשמה כולה מבוססת על משפט מסויים שאחד העדים ציטט כביכול ממה ששמע מפי הרב שמואל, ועל עדויות של שני עדים, שמסרו מידע המנוגד לעדים רבים אחרים שמכחישים את ההאשמות הללו.

שלא לדבר על כך שהמסמך עבר ידיים רבות, ועינוי דין לאורך זמן רב.

הוא נכתב בחודש דצמבר 1941 (כסלו תש"ב), סגן הפרקליט אישר אותו ב-13 בינואר 1942 (כ"ד טבת תש"ב), והוא אף הוסיף על הנייר את ההמלצה שלו לעונש - לשלוח את הרב שמואל למחנה "עבודה מתקנת", למשך עשר שנים!

בתאריך 16 לאפריל 1942 (כ"ט ניסן תש"ב), נרשמה עליו המלצה

כתב האישום וההצעות לעונש

להעביר את התיק לעיונם של "ההתייעצות המיוחדת", וחודש לאחר מכן, ב-16 למאי (כ"ט אייר), הוחלט לקצוב את עונשו לחמש שנות גלות.

"מאשר" סגן הפרקליט 13 בינואר 1942	"מאשר" ראש ה-א.ו.נ.ק.ו.ד. למחוז נובוסיבירסק סרן ביטחון המדינה (קובשוק-בקמן) דצמבר 1941

להעביר את התיק לדיון ההתייעצות-המיוחדת לקבוע את עונשו של שניאורסון 5 שנים גלות בתור מסוכן-לחברה. 16/5/1942	להעביר את התיק לדיון של ההתייעצות-המיוחדת 16/4/1942

כתב אישום

על פי תיק חקירה מס' 1850\8276

נגד:

שניאורסון שמואל זלמנוביץ'

על פי סעיף 10-58 חלק א' לחוק הפלילי של ר.ס.פ.ס.ר.

למינהל ה-נ.ק.ו.ד. למחוז ניקולייב הגיע מידע על כך שתושב העיר ניקולייב שניאורסון שמואל זלמנוביץ' מנהל בקרב האוכלוסייה היהודית תעמולה אנטי-מהפכנית.

על בסיס זה, שניאורסון ש.ז. ב-29 ביוני 1941 נעצר, והובא לדיון.

החקירה שנערכה בתיק זה קבעה כי שניאורסון ש.ז., בהיותו רב, קיים קשר ענף עם גופים יהודיים שונים בחוץ לארץ.

החל בשנת 1928, שניאורסון ש.ז., על בסיס אמונותיו הדתיות, ניהל פעילות אנטי-סובייטית לאומנית בקרב האוכלוסייה היהודית של העיר ניקולייב בכוונה לנתק את האוכלוסייה היהודית מפעילות של עשייה ולהסיתה נגד היזמות שנוהלו **ע"י** המפלגה והמדינה. הוא ארגן בביתו אסיפות בלתי-לגאליות של האלמנט הקלריקאלי וניהל אותן (עמודים 14-29 בתיק החקירה).

שניאורסון ש.ז. שנחקר בתיק זה, לא הודה באשמה כאמור על פי סעיף 58-10 חלק א' לחוק הפלילי של ר.ס.פ.ס.ר. (עמודים 13, 13 א' בתיק החקירה).

דבר ניהול הפעילות האנטי-סובייטית **ע"י** שניאורסון ש.ז. הוכח במידה מספקת על בסיס עדויות העדים: ... (עמודים 14, 15 בתיק החקירה), ... (עמודים 20, 22 בתיק החקירה), ... (עמודים 23, 24 בתיק החקירה), ... (עמודים 25, 26 בתיק החקירה)

על בסיס האמור לעיל מואשם:

שניאורסון שמואל זלמנוביץ', יליד 1888, יליד העיירה פודובריאנקה, נפת גומיל, תושב העיר ניקולייב, יהודי, אזרח בריה"מ, בלתי-מפלגתי, בעבר רב, לא שירת בצבא, יודע קרוא וכתוב, אלמן. לפני מעצרו - ללא עיסוק מוגדר.

בכך שהוא:

בהיותו עוין לשלטון הסובייטי, החל משנת 1928 ועל בסיס אמונותיו הדתיות, קיים בקרב האוכלוסייה היהודית תעמולה אנטי-סובייטית במטרה לנתק את האוכלוסייה היהודית מפעילות של עשייה והסית נגד הפעילויות שקיימו המפלגה והמדינה, קרי בפשעים כאמור **בסיף** 58-10 חלק א' לחוק הפלילי של ר.ס.פ.ס.ר.

בהתחשב בכך שהחקירה בתיק זה נסתיימה, אשמתו של הנאשם

הוכחה, ועל כן על סמך פקודה של נ.ק.וו.ד. בריה"מ מס' 001613 מיום 24/11/1941, יופנה תיק החקירה מס' 8276 / 1850 נגד שניאורסון ש.ז. לבחינתה של ההתייעצות-המיוחדת ליד ה-נ.ק.וו.ד. בריה"מ.

חוקר צוות החקירה של נ.ק.וו.ד. או.ס.ר. דמיטרייב

"מסכימים":

ראש צוות החקירה של או.ס.ר. סגן משנה לביטחון המדינה (מרקולוב)

סגן ראש יחידת ה-נ.ק.וו.ד. העירונית של טומסק סגן לביטחון המדינה (סולוביוב)

נערך:

בדצמבר 1941 _____

העיר טומסק

אישור:

1. אין ראיות מהותיות בתיק זה;

2. הנאשם שניאורסון ש.ז. נעצר ב-29/6/1941, מוחזק תחת משמר בבית המעצר של ה-נ.ק.וו.ד. בבית הסוהר מס' 3 של העיר טומסק.

חוקר בצוות החקירה של מינהל ה-נ.ק.וו.ד. או.ס.ר. (דמיטרייב) סבורני כי יש לשלוח את הנאשם שניאורסון שמואל זלמנוביץ' למחנה עבודה-מתקנת לתקופה של 10 שנים.

ראש ה-נ.ק.וו.ד. למחוז נובוסיבירסק סגן הפרקליט
סרן ביטחון המדינה
(קובשוק-בקמן)

.

במסמך הקודם ראינו שההמלצה ראשונה היתה לשלוח את הרב שמואל למחנה של "עבודה מתקנת" למשך עשר שנים, ההמלצה השנייה היתה לשלוח אותו ל"גלות" של חמש שנים, אך ההחלטה הסופית היא - לשלוח אותו למחנה "עבודה מתקנת" למשך שלוש שנים.

נספח מפרוטוקול מס' M-43

ההתייעצות המיוחדת ליד ה-נ.ק.וו.ד לבריה"מ

מיום 3 ביוני 1942³⁹

שמעו	קבעו
23. תיק מס' 8276/1850	לשלוח את שניאורסון
במינהל ה-נ.ק.וו.ד. למחוז	שמואל זלמנוביץ' למחנה
נובוסיבירסק (מינהל ה-נ.ק.וו.ד.	עבודה-מתקנת באשמת
של אוקראינה למחוז ניקולייב)	תעמולה אנטי-סובייטית,
בעניינו של הנאשם שניאורסון	לתקופה של שלוש שנים,
שמואל זלמנוביץ', יליד שנת	[שתיחשב] החל מיום ה-29
1883, יליד נפת גומיל, יהודי,	ביוני 1941 ⁴⁰
אזרח בריה"מ	

ראש מזכירות ההתייעצות המיוחדת

ליד ה-נ.ק.וו.ד לבריה"מ

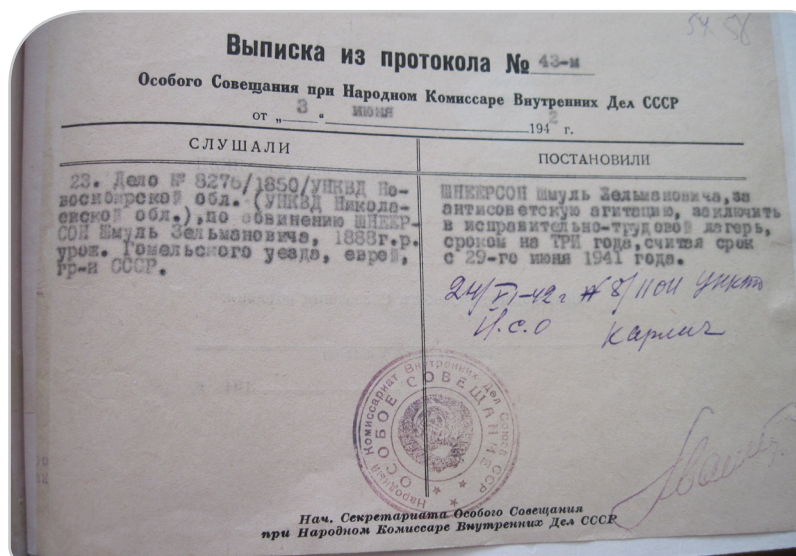
.

כמובא בפתח הדברים, הרב שמואל לא מילא את כל שנות עבודות הפרך שלו.

פחות משנה לאחר פסק הדין, בימי חודש אדר א' שנת תש"ג, הוא

39. י"ח סיון תש"ב

40. יום המעצר.

פסק הדין: שלוש שנות "עבודה מתקנת"

שוחרר ממקום גלותו בשל בריאותו הרופפת, הוא סבל, כפי שהופיע לעיל במסמך הרפואי, מתשישות ואי-ספיקת הלב.

לאחר שחרורו הגיע רבי שמואל לבית בנו מנחם מענדל שהתגורר באותם ימים בעיר טשרדזאן שבמדינת טורקמניסטן (אליה הוא ברח מאימת הגרמנים), שם חי רבי שמואל את השנה האחרונה לימי חייו, ונפטר בחודש בכסלו של שנת תש"ד.

•

המסמך האחרון בתיק, הוא "ריהביליטציה", טיהור שמו מהאשמה שבגינה הוא נאסר, נענש, וימי חייו נגדעו.

"מאשר"

ממלא מקום פרקליט מחוז ניקולייב

יועץ בכיר למשפטים

ל.ג. קפטנוב

2 ביולי 1990²⁴¹

סיכום

בנוגע לשניאורסון שמואל זלמנוביץ'

על פי חומר התיק הפלילי מספר ארכיון מס' C/2373 עובר -

שניאורסון שמואל זלמנוביץ'

יליד שנת 1888, יליד כפר פודובריאנקה, נפת גומיל, יהודי

לפני מעצרו התגורר בעיר ניקולייב, רח' פלחנובסקאיה 73,

קרובי משפחתו של שניאורסון ש.ז. לא אותרו.

על פי החלטת הוועדה מיוחדת של ה-נ.ק.וו.ד. בריה"מ מיום

3/6/1942, בגין ניהול תעמולה אנטי-סובייטית שניאורסון ש.ז.

הושם במחנה עבודה-מתקנת לתקופה של 3 שנים.

על שניאורסון ש.ז. חל האמור בסעיף 1 לצו נשיאות הסובייט

מהעליות של בריה"מ מיום 16 בינואר 1989 "בדבר צעדים נוספים

להשבת הצדק ביחס לקורבנות הדיכוי שאירעו בתקופה של שנות

ה-1940-1930 ובתחילת שנות ה-1950."

ממלא מקום עוזר בכיר לפרקליט המחוז הממונה על פיקוח על

החקירה בגופי ה-ק.ג.ב.

יועץ משפטי ו.מ. קולבשקין

ראש צוות החקירה של מינהל ה-ק.ג.ב. ב-א.ו.ס.ר למחוז ניקולייב

סא"ל ו.א. לבנץ

28/06/1990⁴²

42. ה' תמוז תש"נ. ארבעים ותשע שנה מעת מאסרו.